

Some birds from Sinai and Palestine. The Auk, XXXII, 1915, p. 281). Laut A. BREHM kommt diese Möwe im Winter auch an der Nordküste von Egypten vor und erlegte er diese Art auch am *Mensalah-See* (M. TH. v. HEUGLIN: Ornithologie Nordost-Afrika's. II. Cassel, 1873, p. 1386). Mach HARTERT erscheint sie manchmal auch am Schwarzen und Kaspischen Meere und einmal kam dieselbe bei Madeira vor. (Die Vögel d. paläarktischen Fauna, II. Berlin, p. 1735.)

Die Masse des Exemplars von *Tiszabura* sind: Totallänge ca 680, Flügel 480, Schwanz ca 195, Lauf 75, Schnabel oben gemessen (von dem Schnabelgrund bis zur Spitze) 60, seitlich gemessen (von Mundwinkel bis Schnabelspitze) ca 88 mm. Nach diesen Massen geurteilt kann dieses ein grösseres Männchen sein. Farbe oben weisslich, oder weisslichgrau mit braun gemischt resp. graubraun gefleckt; am lichtesten der Teil zwischen Schulter und Ellbogen und die ersten 7—8 Schwingen, welche letztere von unten, wie auch die Schwingen der II. Ordnung ganz weiss erscheinen. Kopf, Schwanz und Körperseite eher braun gefleckt, Bauch mehr braungrau. Füsse und Schnabel vom Grunde bis ungefähr zu den Nasenlöchern waren nach Herrn FÁBA fleischfarben; der übrige Teil des Schnabels hornschwärzlich. Die Farbe der Schwingen I-ter Ordnung gleicht ungefähr der Abbildung im „neuen Naumann“. Nach Angaben von HARTERT kann dieses ein zweijähriges Exemplar sein. Nach mündlicher Mitteilung des Herrn FÁBA war der Vogel ziemlich gut im Fleische.

Északi vadlúdfajok a hortobágyi pusztán.

Irta: DR. TARJÁN TIBOR.

Több mint tíz éve, hogy úgy a tavaszi, mint az őszi vonulási időkben figyelem a hortobágyi puszta déli részén előforduló vadlúd fajokat s ezuttal azoknak azon biológiai vonásait kívánom pár szóban leírni, mely jellegzetes vonások a természetben faj szerint való felismerhetőségüket megkönnyítik; ugyszintén megkísérlem ezen vidéken az egyes fajoknak számarány szerint évről-évre megjelenését ismertetni.

A vadludak úgy őszi, mint tavaszi átvonulása idején a nagy lilik (*Anser albifrons* Scop.) a legszámosabb s mondhatom, hogy évről-évre az előforduló vadlúd fajoknak 75 százalékát teszi. A természetben, repülő mozgása közben, könnyen felismerhető éles „kvi-vik, kvi-vik“ szólamáról. Hangját repülés közben állandóan hallatja. Kisebb számban fordul elő a kis lilik (*Anser erythropus* L.), bár számarányuk évenként és évszakonként változó, míg a nagy liliknek tavaszi és őszi tömeges megjelenésekor a számarányban ily eltérést nem tapasztaltam. 1922-ik évben, március hó

közepén az *Anser erythropus* csapatokban az egész hortobágyi pusztán található volt; hasonlóan megfigyeltem gyakori előfordulását 1920 november hó elején, míg utjabban, így különösen 1923. és 1924. év őszén november hóban ott létemkor, valamint 1925. március elején és ősszel, november hó első napjaiban csupán egy-két csapatot észleltem e fajból. Nem tartom kizártnak, hogy leginkább őszi vonulása idején, korábban számosabb csapat vonul át a kis lilikből is; erre a kérdésre azonban esetleg megfigyelő társaim adhatnának feleletet.

A kis lilik, amikor repül, úgy mint az albifrons, igen lármás, de hangja a nagy lilik hangjánál magasabb s talán megközelítően „ví-vid, ví-vid“ szavakkal fejezhetem ki. Repülő mozgása közben szárnyemelgetésének tempója gyorsabb, mint a nagy liliké s gyakran megesik a kis liliknél, hogy a repülő ék egyik-másik szárnya pár percre összeverődik, majd ismét kiegyenesedve halad tovább.

Számarányban a kis lilik után az *Anser fabalis* LATH. jön, mely évről-évre s mondhatom egyenlő arányban itt-ott a pusztán, bár feltűnően gyéren fordul elő. Ha százalékban fejezem ki magam, úgy utjabban a kis lilikre 15% esik, míg a vetési lúd 6—8%-ot tölt be. Amint tapasztaltam, a vetési lúd előfordulásának számaránya tavasszal (március hó elején) magasabb, mint őszi vonulása idején.

A végire hagytam az *Anser neglectus* СУШК fajt, mely a hortobágyi pusztán az utóbbi években mind ritkábban található s feltehető, hogy más vonulási irányt vett fel. Megfigyeléseim ideje alatt a legnagyobb számban 1911. év november hó közepén találtam e ludat, amikor is több napon át néhány száz, a pusztán elejtett vadludat vizsgáltam át, s az elejtettek fele rózsás lábu vetési lúd volt. 1911. év november hó 21-én egy napon 66 drb elejtett vadlúdnak több, mint felét találtam *Anser neglectus*-nak. 1921. évben az őszi vonulása idején is elég gyakori jelensége volt a hortobágyi pusztának, de a következő években mind a folyó évig, bár tüzetesen kerestem, úgy őszi, mint tavaszi fő vonulási szezonjában, a rózsaszínű lábu vetési lúd alig egy-két példányban került elő s volt megfigyelhető.

Az *Anser neglectus* a lilik fajtoktól könnyen felismerhető repülés közben is feltűnő sötét színe, nagysága, lassubb repülése által. Nem jár nagy csapatokban, mint a lilik; rendszeren 4—5 verődik össze, s szeret ősszel is párosával járni. Hangja, melyet ritkán hallat, mély „gaaa, gaaa“ s nem váltakozik annyi vékony hanggal, mint az *Anser fabalis*-é, azonban még sem az a hang, mint a szürke nyári lúdé, mely utóbbi igen közel áll a mi házi ludunk hangjához. 1922. óta a rózsáslábu vetési lúd előfordulási számarányát a pusztán átvonulása idején 2%-ra becsülöm.

Nem hallgathatom el az *Anser albifrons intermedius* (NAUMANN) gyakori előfordulását. Az irodalom bár subspecies minőségét sem fogadja el, azonban mégis felhívom megfigyelőink figyelmét az alábbiakban közölt

néhány jellegzetes vonására, melynél fogva ezen lúd, ha nem is mint fajta nyer megkülönböztetést, de mint territorialis varietást kell kitüntetnünk. Ujabban több *Anser albifrons intermedius*nak jutottam birtokába — s ezek elsősorban nagyobb testükkel, nagyságukkal különböztek a typicus albifronstól, de különösen kiemelni kívánom, hogy megfigyelésem szerint míg az *Anser albifrons* és az albifrons intermedius öreg példányai narancs sárga láb színében eltérés nincs, addig a fiatal példányok — melyeknek alsó teste egyszínű szürkésfehér s fekete hasi foltjuk még ki nem színeződött — lába (csüdje és ujjai) színe az *Anser albifrons intermedius*nál frissen lőtt állapotban halvány citrom-sárga, ellenben ugyancsak hasonló korban lévő typicus *Anser albifrons*sok lába színe halvány narancs-sárga.

Csupán mint unikum jöhet figyelembe a *Branta ruficollis* PALL., miután igen csekély számban, de az utóbbi években évről-évre előkerül a hortobágyi puszta szikes tavain.

Nordische Wildgänse in der Hortobágy-Puszta.

VON DR. TIBERIUS TARJÁN.

Seit mehr als 10 Jahren habe ich Gelegenheit im südlichen Teile des Hortobágy den Herbst und Frühjahrszug der Wildgänse zu beobachten. Bei dieser Gelegenheit möchte ich meine Erfahrungen über die biologischen Erkennungsmerkmale derselben im Freien und einige Daten über das ziffermässige Verhältnis der einzelnen Arten mitteilen.

Im Herbste und Frühjahre ist die in grösster Anzahl vorkommende Art die Blässgans (*Anser albifrons* Scop.), welche etwa 75 Prozent aller hier durchziehenden Wildgänse bildet. Im Fluge ist dieselbe sehr leicht an ihrer hellen „qui-wick, qui-wick“ — Stimme zu erkennen, welche sie während des Fluges ständig hören lässt. In geringerer Anzahl kommt die Zwerggans (*Anser erythropus* L.) vor und ist deren ziffermässiges Verhältnis zu anderen Arten Schwankungen unterworfen, was ich bei der Blässgans nicht beobachtete. Im März 1922 war die Zwerggans in kleineren Flügen auf dem ganzen Hortobágy-Gebiete anzutreffen, ebenso war dieselbe auch Anfang November 1920 häufig. Im November 1923 und 1924, dann im März und November 1925 konnte ich jedoch nur einige Flüge der Zwerggans dort beobachten. Ich halte es nicht für ausgeschlossen, dass dieselbe am Beginne des Herbstzuges, zu welcher Zeit ich dieselben weniger beobachten konnte, in etwas grösserer Anzahl durchzieht. Diesbezüglich können die Erfahrungen anderer Beobachter Aufschluss geben.

Während des Fluges lässt auch die Zwerggans fortwährend ihre Stimme hören. Diese ist höher, als die Stimme der Blässgans und könnte ich dieselbe als „wie-wid, wie-wid“ (das i in „wie“ gedehnt) zurückgeben. Das Flugtempo ist bei der Zwerggans rascher und kommt es häufiger vor, dass der Winkel in Unordnung gerät und sich dann wieder von neuem rangiert.

Nach der Zwerggans folgt als häufigste Art die Saatgans (*Anser fabalis* LATH.), welche in auffallend geringer, aber sich fast immer gleich bleibender Anzahl die Gegend besucht. In Prozenten ausgedrückt könnte ich die Anzahl der Zwerggänse mit 15, diejenige der Saatgänse mit 6—8 Prozent angeben. Im Frühjahre, Anfang März, pflegt die Anzahl grösser zu sein, als im Herbst.

Als letzte erwähne ich die Rotfussgans (*Anser neglectus* SUSHK.), welche in den letzten Jahren die Hortobágy-Puszta immer seltener besucht und von welcher man daher annehmen kann, dass selbe ihre Zugrichtung veränderte. Während meiner Beobachtungszeit traf ich selbe am häufigsten Mitte November 1911, zu welcher Zeit ich Gelegenheit hatte während einiger Tage mehrerer Hunderte erlegter Wildgänse zu untersuchen. Die Hälfte aller erlegten Wildgänse gehörte der Rotfussgans an. Am 21-ten Nov. 1911 fand ich unter den an einem Tage erlegten 66 Wildgänsen die Rotfussgans mit über der Hälfte vertreten. Während des Herbstzuges 1921 war diese Gans im Hortobágy noch ziemlich zahlreich anwesend, seitdem aber wurde dieselbe immer nur in ein-zwei Exemplaren erlegt und wenig beobachtet, obwohl ich derselben sowohl im Herbst, als auch im Frühjahrszuge die grösste Aufmerksamkeit widmete.

Von den Blässgänsen ist die Rotfussgans sehr leicht zu unterscheiden, hauptsächlich durch das dunklere Gefieder, welches auch im Fluge sehr auffallend ist, durch ihre bedeutende Grösse und dem langsameren Flug. Die Stimme ist nur selten zu hören und lautet wie ein tiefes „gaaa-gaaa,“ welches niemals mit so viel helleren Tönen vermischt ist, als die Stimme der Saatgans, aber auch nicht so tief klingt, wie die Stimme der Graugans, welche der Stimme der Hausgans am nächsten steht. Seit dem Jahre 1922 schätze ich die Anzahl der durchziehenden Rotfussgänse auf dem Hortobágy nur zu 2 Prozent aller Wildgänse.

Erwähnen möchte ich noch das häufige Vorkommen von *Anser albifrons intermedius* NAUM. Obwohl dieseselbe nicht einmal als Subspezies akzeptiert wurde, möchte ich doch die Aufmerksamkeit der Beobachter auf dieselbe lenken, wenigstens als auf eine vielleicht territoriale Varietät. In neuerer Zeit erhielt ich mehrere Exemplare dieser Art und erkannte ich dieselben im höheren Alter an der auffallend bedeutenderen Grösse. Im jugendlichen Alter, wenn die Unterseite noch einfarbig grauweisslich ist und die dunklen Flecken noch nicht vorhanden

sind, erkenne ich dieselben an der verschiedenen Färbung der Füße. Typische *Anser albifrons* haben in diesem Alter im frisch geschossenen Zustande orange gelbe Füße, während bei *intermedius*-Exemplaren die Füße eine zitronengelbe Färbung haben.

Nur als Unikum möchte ich die Rothalsgans, *Branta ruficollis* PALL. anführen, welche zwar in sehr geringer Anzahl, aber seit den letzten Jahren jährlich auf der Hortobágy-Puszta vorkommt.

A vadludak viszonylagos gyakorisága a Hortobágyon.

Irta: SZOMJAS LÁSZLÓ.

Hogy milyen számarányban fordulnak elő a különféle vadludak a Hortobágyon, arra nézve pontos feljegyzések alapján készült lőjegyzékek szolgáltat adalékokat, amelyeket a becslés és megfigyelés útján aztán kiegészíthetnek.

Hat esztendőre visszamenő lőjegyzékek a következők:

	1920	1921	1922	1923	1924	1925	Összesen
<i>Anser albifrons</i> SCOP.	66	85	120	180	172	204	827
„ <i>erythropus</i> L.	4	2	10	8	11	27	62
„ <i>fabalis</i> LATH.	13	2	11	17	6	9	58
„ <i>neglectus</i> SUSHK.	1	.	.	2	.	3
„ <i>ferus</i> BECHST.	1	.	2	2	1	6
<i>Branta ruficollis</i> PALL.	1	1

Megjegyzem, hogy az *Anser fabalis*-ok nagyjából Tiszaeszláron lőttem.

Legkorábban, már szeptember elején érkezik hozzánk a *kis lilik* (*Anser erythropus*). Ezek csak rövid ideig maradnak nálunk, mondhatnám csak átvonulnak. Szeptember végén jelentkezik az *Anser albifrons* és *fabalis*, melyek állandóan vonulnak északra felől néha november végéig. Legtömegesebben november elején vannak. Ha beköszönt a tél, akkor itt hagyják a vidéket, de tavasszal az első esővel vagy kiolvadáskor már újra itt vannak. Március elején vannak a legnagyobb számban, március második felében mindig kevesebben lesznek és április elején már csak néhány elkésett csapat vonul nagy magasságban északra felé.